

Knalldyr innsparing

Fagavdeling for familie og helse i Elverum kommune måtte spare fire millioner og kuttet et årsverk i ergoterapi. Det viste seg å bli dyrt.

AV LENA CHRISTINA EIDE

I flere år har ergoterapitjenesten i Elverum kommune levd med ventelister på 12–15 måneder.

– Presset har vært umenneskelig, både på brukerne og tjenesten, forteller ergoterapeut Elisabeth Bysveen, som har vært kommuneergoterapeut i Elverum siden 2001.

– De lange ventelistene skyldes at det kun har vært tre ergoterapeuter til å betjene en befolkning på over 20.000 mennesker. To ergoterapeuter i Fagavdeling for familie og helse har tatt seg av både bevegelses-, syns-, hørsels-, og kognisjonsproblematikk hos kommunens befolkning i alle aldre. Den siste ergoterapeuten er fagkoordinator på Rehabiliteringsavdelingen i pleie, rehabilitering og omsorg. Kommunen har hatt en fjerde ergoterapeut, men denne har vært bundet opp i en stilling i psykiatrien. Stillingen ble for noen år siden flyttet til somatikken for å bistå de to kommuneergoterapeutene i å få bukt med de lange ventelistene på tiltak i folks hjem, forteller Elisabeth Bysveen.

Stillingskutt

Etter at kommunens fjerde ergoterapeutstilling ble flyttet fra psykiatrisk dagsenter til somatisk ergoterapi, klarte ergoterapi-teamet i Elverum å få ventelistene ned til fem måneder i løpet av 2009. Gleden var stor, men den ble kortvarig. Den ene av ergoterapeutene valgte å si opp sin stilling i begynnelsen av 2010, og dette fikk utilsiktede konsekvenser. Fagavdelingen var blitt pålagt å spare inn fire millioner kroner, og den nå ledige stillingen ble fjernet. Etter dette har ventelisten omtrent stått i ro.

– Vi jobber og står i, forteller Bysveen. Vi prioriterer alvorlig syke, barn under 18 og eldre over 90. Men vi får tatt lite fra ventelista. I praksis vil det si at de som har ventet lengst har vært i køen siden august 2009.

– *Hvilke konsekvenser har det for brukerne at ventelistene er så lange?*

– De er mange. Det fører til mye unødvendig lidelse, isolasjon og passivisering. Folk vil jo gjerne bo hjemme så lenge som mulig, men så kan de ikke det, fordi de ikke får hjelp til å tilrettelegge. Dette går ut over livskvaliteten til både brukere og pårørende, og det blir dyrt for samfunnet. Som regel har folk allerede hatt behov for ergoterapi lenge før de kontakter oss og melder behov. Da er situasjonen gjerne prekær allerede, og vi bør egentlig handle der og da.

Folkehelsebyen Elverum

Elisabeth Bysveen har alltid undret seg over at det har vært så lite bevissthet rundt konsekvensene av at folk må vente så lenge på ergoterapi.

– Elverum kaller seg selv en «Folkehelseby», og nettopp derfor synes jeg at Elverum burde ha ekstra fokus på helsefremme og forebyggende arbeid, innskyter Bysveen, som gjerne vil fortelle hva som skjedde da saken fikk politisk oppmerksomhet.

En vinterdag i 2010 var Elisabeth på hjemmebesøk hos en pensjonert politiker.

– Han var himmelfallen over at han måttet vente så lenge på sin elektriske rullestol, forteller Bysveen. – Han hadde stått på ventelista i over åtte måneder da jeg kom til ham første gangen. Da hadde han først brukt et par år på å innse at elektrisk rullestol var siste utvei. Før besøket var han brysk mot meg i telefonen. Det var vel bare å ringe hjelpemiddelsentralen, mente han. I dag flirer vi av det, for nå skjønner han jo at det å velge rette rullestol er en omstendelig prosess.

Bystyrets spørretime

– Vi er blitt gode venner han og jeg, og han har gitt meg mange kloke innspill om hvordan det er å leve med ned-satt funksjonsnivå. Han hadde fulgt med i avisene og fått med seg at det var kuttet en ergoterapeutstilling. «Åssen står det til i ergoterapitjenesten?» Spurte han plutselig. «Får dere noe mer hjelp snart?» Jeg forklarte ham at på det nåværende tidspunkt ikke var utsikter til at stillingen ville bli lyst ut, og han tente på alle plugger. Han tok kontakt med Team Elverum, og saken ble så tatt opp i Kommunestyrets spørretime. Blant annet presenterte de Elisabeths påstand om at en ergoterapeut i visse brukersaker kan spare kommunen for opp mot en halv million, bare ved å tilrettelegge for at folk kan bli boende i eget hjem.

– Dette gjorde rådmannen nysgjerrig, og hun kontaktet meg og spurte om jeg ville ta imot en utfordring: Å utarbeide en rapport som kunne bevise, at det jeg hadde påstått var sant. Hun ville vi skulle kartlegge hvor mye penger én ergoterapeut kan spare inn på ett år. Jeg tok imot utfordringen med takk. – Endelig en sjanse til å vise hva vi er gode for! utbryter Bysveen.



Elisabeth Bysveen har foretatt en undersøkelse som viser at kommunen taper 11.003796 kr i året etter at de kuttet en ergoterapistilling.

Grundig kartlegging

– *Hvordan gikk du frem i kartleggingen?*

– I undersøkelsen har jeg kartlagt de 50 brukerne jeg var i kontakt med over en periode på tre måneder. Disse brukerne utgjør et gjennomsnitt av den brede brukergruppen vi har. I kartleggingen la jeg vekt på brukerens livssituasjon, og så på hvilke tiltak jeg som ergoterapeut hadde satt i gang. Kriteriet var at ingen andre faggrupper kunne gjort det for meg. Det er ikke alltid lett å dokumentere effekten av forebyggende tiltak. Det reelle tallet for hva en ergoterapeut sparer er nok enda høyere enn det som kommer frem i undersøkelsen. Alt som er spart i færre utrykninger ved trygghetsalarm, hjemmehjelp, hjemmesykepleie, mindre belastinger på institusjon er ikke tatt med i undersøkelsen. Tidligere prosjektleder i kvalitetskommuneprosjektet hjalp meg med å begrense problemformuleringen, slik at det ble mulig å føre et regnestykke som kan kontrolleres i ettertid. Ellers hadde prosjektet blitt alt for omfattende. Vi valgte derfor kun å fokusere på hvor mange flyttinger til sykehjem og omsorgsboliger som jeg hadde klart å forhindre i denne tremåneders-perioden.

– *Hvor mye koster en sykehjemsplass i året?*

– Kommunens utgifter for en sykehjemsplass er

725.000 kr per år mens en omsorgsbolig koster gjennomsnittlig 300.000 kr per år. Tallene fikk vi fra Omsorgsplan 2015 som Elverum kommune bruker til sitt budsjettarbeid. Økonomikonsulent i pleie rehabilitering og omsorg har vært en uvurderlig hjelp for meg. Vi har diskutert nøye, og vi har regnet ut årlige kostnader på hver enkelt. Kun tilfeller hvor vi var sikre på at behov for sykehjem hadde vært tilfellet uten ergoterapitiltak ble tatt med i beregningen. Der hvor ergoterapitjenesten har forhindret sykehjemsplass regnet vi ut hvor mye hjemmesykepleie brukeren fortsatt fikk, og trakk dette beløpet fra de 725.000. Det ble fort penger ut av det, sier Bysveen.

Innsparte midler

Ut av de 50 brukerne som Elisabeth hadde kontakt med i de tre månedene prosjektiden varte, ble det spart ti faste institusjonsplasser, to rullerende plasser samt fire omsorgsboliger. Hos en av brukerne ble det forhindret både rullerende avlastning og omsorgsbolig. Og dette var jo bare i løpet av tre måneder. Det innsparte beløpet Elisabeth og økonomikonsulenten kom frem til på ett år var hele 11.003.796 kr!

Alle data Elisabeth har samlet inn er bevart, slik at de

reportasje

kan kontrolleres og vises frem ved spørsmål om rapportens riktighet. Men av hensyn til personvern kan ikke disse opplysningene offentligjøres.

Drømmesituasjonen

Elisabeth mener at ergoterapeutene kan bidra med mye mer enn å få unna ventelistene på hjemmebesøk.

– Vi har mye å gi til Elverum, sier hun. – Men da må vi avslutte den årelange tradisjonen vi har hatt med å ha under halvparten så mange ergoterapeuter i forhold til innbyggertall som våre nabokommuner, presiserer Elisabeth. En utregning hun har gjort, hvor hun har sammenliknet Elverum med Stange, Løten, Stor Elvdal og Hamar kommune, viser at disse jevnt over har én ergoterapeut per 3000 innbyggere og ventelister på mellom en og fire måneder. Dermed er det egentlig ikke nok å få tilbake stillingen som ble kuttet. Vi må faktisk helt opp i sju årsverk for våre 20.000 innbyggere. Men får vi tilbake stillingen, skal jeg være fornøyd en stund, konkluderer Elisabeth Bysveen.

Veien videre

Ergoterapeutenes situasjon og Elisabeths undersøkelse skal behandles på nytt i kommunestyret rett før nyttår. Elisabeth Bysveen er optimistisk. Hun mener rapporten rådmannen bad om gir et håndfast bevis på at det er helt nødvendig for kommuneøkonomien å ha nok ergoterapeuter.

– Denne gangen må politikerne se konsekvensen av stillingskutt i ergoterapitjenesten. Ventelisten er i dag igjen på 14 måneder, og den blir det første vi tar tak i, hvis vi får tilbake stillingen, lover Bysveen.

– Etter at vi mistet den ene stillingen har vi hatt en omorganisering. Vi to som jobber med hjemmeboende brukere har nå flyttet over i Pleie, rehabilitering og omsorg, og jobber sammen med ergoterapeuten som er i Rehabiliteringsavdelingen. Det kjennes som om det er en helt annen holding der til betydningen av ergoterapeuters arbeid, sier Bysveen glad.

Team Elverum

Runes Stenseth i Team Elverum er sikker på at ergoterapitjenesten nå vil bli styrket.

– Det var jo vi som satte dette på dagsorden, og vi vil

fortsette å støtte Elisabeth i denne saken. – Det er jo helt klart mye å spare inn for kommunen. Vi har også fått en ny rådmann i kommunen som er veldig positiv til dette, sier Stenseth

Resultatet i rapporten har også gitt Elisabeth håp.

– Nå har vi en gang for alle bevist, at alt vi trenger å gjøre for å spare inn vår egen lønn er å forhindre to søknader på omsorgsbolig i året. – Hver eneste dag jobber vi nettopp for at det skal bli mulig for folk å bli boende i sitt eget hjem. Nå skal det ordne seg for oss! Smiler hun.

– *Hvordan vil du at ergoterapitilbudet i Elverum skal se ut?*

Vi ønsker å ha maks fire ukers ventetid. Og så hadde vi jo spart befolkningen for masse hvis vi for eksempel kunne tilby forebyggende hjemmebesøk av ergoterapeut hvert andre år hos alle over 75. Det er ikke verre enn at folk kan takke nei hvis de ikke trenger det. Om ikke annet burde omsorgsbolig i hvert fall ikke kunne innvilges uten at en ergoterapeut har vært og vurdert brukeren og eksisterende bolig. De fleste vil jo helst bli boende i sitt eget hjem, og det synes jeg de bør få lov til. Det er god samfunnsøkonomi å beholde folk i lokalmiljøet sitt, der de har naboer de kjenner og et aktivt sosialt liv.

I tillegg hadde det jo vært kjempeartig å få i gang gruppebehandling innen forebyggende og helsefremmende arbeid. Depresjon blant eldre forekommer ofte og kan forebygges gjennom gruppebehandling. Dessuten holder folk seg i form ved å komme seg ut. Hva med matlagingsgrupper for enkemenn f.eks?

I dag er det flere barn som ikke får den treningen de behøver for å lære å klare seg selv. Fysioterapeuten tar seg av grovmotorikk, men det er vårt arbeid å ta oss av finmotorikk og ADL. Vi ønsker å kunne tilby håndtreningssgrupper for barn med hemiplegi, og grupper for slagrammende, grupper for demente og deres pårørende, «MC-treff» for kjøreopplæring og oppfølging av folk med elektriske rullestoler samt en rekke andre nødvendige tilbud. Ja, drømmer er det masse av. Det er moro å jobbe som ergoterapeut, ler Elisabeth Bysveen. □